

Матеріали XXIII Міжнародної науково-практичної конференції
«Екологія. Людина. Суспільство» (м. Київ, Україна, 7 грудня 2023 р.)

Handbook of the XXIII International Science Conference
«Ecology. Human. Society» (December 7, 2023 Kyiv, Ukraine)

ISSN (Online) 2710-3315

DOI: <https://doi.org/10.20535/EHS2710-3315.2023.290363>

УДК 371.21

ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ СВІДОМОСТІ ТА КУЛЬТУРИ ЯК ЗАСОБИ ЕКОЛОГІЧНОГО ВИХОВАННЯ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ

Божена БУРКУТ

Чернівецький фаховий коледж технологій та дизайну
вулиця Гребінки, 16, Чернівці, Чернівецька область 58001, Україна

e-mail: bozhena.sa@gmail.com

Актуальність. Екологічна криза є однією з найбільших загроз сучасності. Забруднення атмосфери, водних ресурсів та земель, знищення біорізноманіття та виснаження ресурсів, інші сучасні екологічні проблеми призводять до серйозних наслідків для земного середовища і людства в цілому. Особливо важливою є роль молоді в розв'язанні цих проблем. Студентська молодь формується у ВНЗ, де вона оточена освітнім середовищем, що може вплинути на її екологічну свідомість та цінності. Студенти можуть впливати на розвиток суспільства, приймаючи свідомі екологічні рішення, розробляючи інноваційні підходи до вирішення екологічних проблем та впроваджуючи їх на практиці. Таким чином, екологічна культура та свідомість серед студентської молоді мають важливе значення в контексті сталого розвитку та збереження навколишнього середовища.

Екологічна освіта та виховання – актуальна соціально-економічна та психолого-педагогічна проблема, змістом якої є формування розуміння сучасних екологічних проблем, виховання відповідальності за стан довкілля, опанування навичок етичної поведінки в природі. Такої мети можна досягти лише спільними зусиллями навчальних закладів, громадських організацій та державних установ.

Мета. Метою цього огляду літератури є аналіз публікацій та досліджень, присвячених екологічній культурі та свідомості студентської молоді. У завдання огляду входять:

1. Визначення понять "екологічна культура" і "екологічна свідомість" в контексті студентського середовища.
2. Аналіз факторів, що впливають на формування екологічної культури та свідомості серед студентів.
3. Вивчення методів та підходів, які сприяють розвитку екологічної свідомості серед студентів.
4. Огляд практичних прикладів та ініціатив, спрямованих на підвищення рівня екологічної культури серед студентської молоді.

Вступ. Сучасний світ стикається з безпрецедентними екологічними викликами, такими як зміни клімату, втрата біорізноманіття, забруднення природних ресурсів і виснаження екосистем. Людству потрібні нова філософія життя, висока екологічна культура і свідомість, а отже і екологічний гуманізм, відповідно до якого людина є лише частиною природи, з законами якої вона повинна керуватися, співпрацювати, не панувати над нею, а екологічна культура стає ключовою складовою для досягнення сталого майбутнього [1]. Вища школа посідає особливе

місце у формуванні екоцентричної свідомості і культури студентів, бо саме вони відзначаються особливою чутливістю до сприйняття природничих цінностей.

Гострота екологічної ситуації постійно зростає. Саме у формуванні екологічної культури особистості природо-центричного типу сьогодні вбачається можливість подолання екологічної кризи, вирішення екологічних проблем.

Результатом формування екологічної свідомості та цінностей людини є формування мотивів, потреб, звичок цілеспрямованої екологічної поведінки та природоохоронної діяльності, здорового способу життя.

Формування екологічної свідомості та цінностей студентської молоді. Екологічну свідомість можна успішно формувати на основі ідеальної динамічної моделі майбутнього типу відносин суспільства і природи, окремої людини і природи, базованої на понятті "ноосфера". Внутрішній світ кожної людини пов'язаний з ноосферою і впливає на неї. Виховання екології внутрішнього світу людини сприятливо впливатиме на ноосферні процеси. Отже, біосфера змінюється під впливом людської думки і людської праці.

Практична взаємодія зі світом природи здійснюється з акцентом на оволодінні технологіями естетичного засвоєння природних об'єктів: прояву почуттєво-естетичної сприйнятливості до них; індивідуально-значеннєвої оцінки їх вітальних (життєвих) станів; емоційної чуйності в ситуаціях спілкування з ними; і, нарешті, в умінні знайти культурну форму збереження і передати свої враження про ці об'єкти (у малюнках, віршах, фотографіях, музиці і т. ін.).

Психологічні особливості процесу формування екологічної свідомості в юнацькому віці детермінують концентрацію педагогічних зусиль на формуванні відповідної системи уявлень і на освоєнні систематичних технологій взаємодії особистості зі світом природи [2]. При цьому використовуються методи формування суб'єктивного ставлення до природи: екологічна ідентифікація, екологічна емпатія, екологічна рефлексія.

Предмети як природничого, так і гуманітарного циклу, за можливості, мають бути екологічно орієнтовані [3]. Під час їх вивчення бажано вибирати для розгляду ті питання екології, що відповідають змісту певної навчальної дисципліни. У курсі біології розглядають взаємозв'язок людини і біосфери, стан і охорону окремих природних ресурсів (рослинного і тваринного світу, світу ґрунту тощо), взаємодію між живими організмами і середовищем їх життя, питання природокористування. Вивчити методи боротьби із забрудненням довкілля дасть можливість хімія. У процесі роботи над формуванням екологічних завдань відбувається постійний обмін інформацією між студентами. Важливо те, що вони обмінюються один з одним інформацією, одержаною ними самостійно, цікавою для них за змістом. Це відбувається у процесі творчої діяльності, атмосфері загальної зацікавленості. Одержана інформація стає особистісно значущою.

З погляду синергетики сполучення репродуктивної і творчої діяльності дає бурхливий сплеск інформації, а внаслідок її цілеспрямованого добору й інтегрування відбувається утворення і становлення чогось нового. Отже, якщо інформація, що надходить, - екологічна, то відбувається становлення екологічної культури.

Сутність екологічної культури. Екологічна культура - це сукупність цінностей, переконань, знань та практик, які сприяють створенню гармонійних відносин між людиною і природою. Вона передбачає повагу до природи, відчуття відповідальності за збереження екологічної рівноваги та свідоме впливання на природне середовище. Екологічна культура орієнтована на сталі співіснування людства та природи, а не на їхню конфронтацію.

Методи формування екологічної культури.

1. Освіта: Одним із найважливіших методів формування екологічної культури є освіта [3]. Навчальним закладам бажано включати в програми навчання пропонувані курси з екології, сталого розвитку та природознавства. Освіченість громадян є ключовим чинником у розв'язанні екологічних проблем.
2. Публічні ініціативи: Громадські організації, екологічні групи та інші ініціативи можуть сприяти поширенню екологічної культури шляхом інформаційних кампаній, акцій та лобювання екологічних питань.
3. Приклад лідерів: Громадянські лідери, вчені, бізнесмени та політики, які демонструють свою прихильність до екологічної культури, можуть впливати на інших і стати прикладом для наступних поколінь.
4. Споживча поведінка: Індивідуальна споживча поведінка має велике значення. Від вибору екологічно чистих продуктів до ефективного використання ресурсів - це важливі кроки у підвищенні рівня екологічної культури.

Важливість розповсюдження цінностей сталого розвитку. Однією з важливих складових екологічної культури є розповсюдження цінностей сталого розвитку. Ця концепція передбачає поєднання екологічних, економічних та соціальних аспектів розвитку. Вона визнає, що екологічна стійкість не може існувати окремо від соціальної справедливості та економічної стійкості.

Розповсюдження цінностей сталого розвитку включає в себе розвиток альтернативних джерел енергії, підтримку справедливої торгівлі, підтримку регіональних громад, створення екологічно чистих робочих місць, екологізацію умов життя людей та інші заходи. Ці цінності повинні стати частиною культурного спадку та норм, що керують життям суспільства.

Одним із підходів до розв'язання цих питань є екоцентрична свідомість, яка розглядає природу в центрі уваги як самоцінну та унікальну.

Для студентської молоді розвиток екоцентричної свідомості має велике значення. Саме вищі навчальні заклади є місцями, де формується світогляд молоді, і де може бути посіяне насіння екоцентризму [4]. Існує декілька важливих аспектів, які показують, чому екоцентрична свідомість важлива для студентів.

1. Сприяння сталому розвитку: Розуміння важливості збереження природи і прийняття екоцентричного підходу може сприяти розвитку сталого розвитку в сучасному суспільстві.
2. Самосвідомість студентів: Екоцентрична свідомість допомагає студентам краще розуміти своє місце в природі та відповідальність за неї. Це може підвищити самосвідомість та етичні цінності студентів.
3. Залучення до дій: Студенти з екоцентричною свідомістю більш схильні до участі в екологічних ініціативах, акціях та діяльності, спрямованих на збереження природи.

Освіта грає важливу роль у формуванні екоцентричної свідомості серед студентів. Вищі навчальні заклади можуть сприяти цьому процесу, включаючи наступні практики:

1. Екологічні курси: Запровадження спеціальних курсів та програм, які розглядають екоцентричні принципи та практики.
2. Дослідницькі проекти: Підтримка студентів у проведенні досліджень з екологічних питань та публікація їх результатів.
3. Екоініціативи студентських груп: Сприяння створенню та підтримці студентських організацій та груп, спрямованих на розвиток екоцентричної свідомості.
4. Спільнотні проекти: Залучення студентів до спільнотних проектів з охорони природи та сталого розвитку [5].

Ефективному формуванню екологічної свідомості та культури також сприяють наведені нижче заходи.

Освітні програми. Освітні програми з екології та сталого розвитку [3] є одним із найефективніших способів формування екологічної свідомості серед студентів. Вищі навчальні заклади можуть включити такі курси в свою навчальну програму. На цих курсах пропонується розглядати не лише теоретичні аспекти екології, але й практичні аспекти збереження природи та розв'язання екологічних проблем.

Позакласні заходи та групи. Створення екологічних груп та позакласних заходів може сприяти активному включенню студентів у екологічну діяльність. Студентські екологічні групи можуть проводити акції з збору сміття, висадки дерев, інформаційні кампанії та інші заходи, що популяризують збереження природи.

Волонтерська діяльність. Волонтерська діяльність в галузі охорони природи може надати студентам практичний досвід і спонукати їх до більш активної участі в екологічних питаннях. Вони можуть долучитися до проєктів з охорони природи, участь у добровільних робочих днях та подіях, що спрямовані на збереження природи.

Екологічні стажування. Стажування в екологічних організаціях або дослідницьких центрах може надати студентам можливість вивчити практичні аспекти охорони природи та здійснювати дослідження у цій галузі. Це може бути цінним досвідом для їхньої майбутньої професійної кар'єри.

Використання мультимедіа. Використання мультимедіа, таких як відео, аудіо та інтерактивні інтернет-ресурси, може допомогти привернути увагу студентів до екологічних питань. Вони можуть дивитися документальні фільми про природу, слухати подкасти про сталий розвиток та брати участь у віртуальних екологічних проєктах.

Розвиток критичного мислення. Формування критичного мислення серед студентів є ключовим аспектом екологічного виховання. Студенти повинні вміти аналізувати інформацію про екологічні питання, виявляти джерела забруднення та причини екологічних проблем. Вони повинні бути здатні розуміти складні взаємозв'язки між екологічними процесами та суспільством.

Висновки. Екологічне виховання студентів є надзвичайно важливим для сталого майбутнього нашої планети. Освіта, позакласні заходи, волонтерська діяльність, стажування, використання мультимедіа та розвиток критичного мислення є засобами, які можуть сприяти формуванню екологічної свідомості та культури серед студентської молоді. Інвестування в екологічне виховання студентів є інвестицією у майбутнє, оскільки вони можуть відігравати ключову роль в збереженні природи та розв'язанні екологічних проблем.

Екологічна культура є ключовим елементом вирішення екологічних проблем та створення сталого майбутнього. Вона передбачає формування цінностей, знань та практик, які сприяють гармонійним відносинам між людиною та природою. Освіта, громадські ініціативи, приклади лідерів та індивідуальна споживча поведінка є методами формування екологічної культури. Розповсюдження цінностей сталого розвитку є важливою складовою цього процесу [5]. Екологічна культура має стати не просто ідеалом, а дійсною реальністю для кожного, оскільки від неї залежить майбутнє нашої планети.

Екоцентрична свідомість відіграє ключову роль у збереженні природи та створенні сталого майбутнього. Студентська молодь має потенціал стати важливим фактором змін в цій сфері. Освіта та свідомий підхід до формування екоцентричної свідомості серед студентів можуть ефективно забезпечити максимальне досягнення цієї мети для створення сталого майбутнього.

Таким чином, екологічна освіта стає способом життя людини на сучасному етапі її існування на Землі. Одним з головних стратегічних напрямків розвитку екологічної освіти є

виховання особистості на наукових і духовних принципах з урахуванням національних традицій, надбань та світового досвіду; формування поколінь з новою екологічною культурою, новим екологічним світоглядом на принципах гуманізму, екологізації мислення, міждисциплінарної інтеграції, історизму та системності з метою збереження і відновлення природи України та її біологічного різноманіття; розвитку міжнародних зв'язків і співробітництва у галузі екологічної освіти і науки, охорони довкілля, раціонального використання природних ресурсів, збереження біосфери і цивілізації.

Література:

1. Перкун І. В., Погребняк В. Г. Інтеграція знань у контексті сталого розвитку // Екологічна безпека як основа сталого розвитку суспільства, європейський досвід та перспективи: матеріали II-ої Міжнародної науково-практичної конференції, Львів, 2015. С. 30–31.
2. Дубасенюк О. А. Сучасні тенденції розвитку вищої освіти // Інноваційні аспекти підготовки фахівців в умовах модернізації освітнього простору: матеріали Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції, Новоград-Волинський, 2018. С. 12–21.
3. Орфанова М. М., Яцишин Т. М. Екологізація освітнього процесу: екологічна освіта та виховання // Екологічний вісник. 2015. № 6. С. 23–24.
4. Інноваційні технології у формуванні трирівневої екологічної освіти / М. Мик. Орфанова, М. Мих. Орфанова, Т. М. Яцишин, О. І. Рибак // Вісник Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна. Серія «Екологія». 2016. Вип. 14. С.98–101.
5. Висоцька О. Є. Формування розвивального освітнього середовища учня на засадах освіти для сталого розвитку засобами предметів природничого циклу // зб. наук. праць всеукраїнського круглого столу (12 березня 2018 р., м. Полтава) / Технології інтеграції змісту освіти. 2018. Вип. 10. С. 109–116.